

Dunántúli Harangszó

A NYUGATI (DUNÁNTÚLI) EVANGÉLIKUS EGYHÁZKERÜLET LAPJA

2025. TÉL

Szerkesztői sorok

„Amíg nem látod a kereszt árnyékát a jászol felett, addig nem érted a karácsonyt igazán.” – olvastam egy ígés-lapon.

Mostani lapszámunkban, mely a karácsonyi ünnepkörhöz igazodva készült, de már a jövő évre, mint az „Ének évére” is előre tekintünk. Szeretnénk ezt az árnyékot odavetíteni minden egyes lakás ünnepi jászolára, karácsonyfájára, ünnepi asztalára.

Megszokott rovatainkban az igemagyarázatokon túl az Ágostai hitvallás 3. cikkelyének ismertetését olvashatjuk, valamint Luther és Erasmus vitáját vizsgáljuk.

Az énekeskönyvet helyezzük „nagyító alá” és egy zenész-lelkészfeleség arc/képét ismerhetjük meg közelebbről. Nem maradhat el a könyvismertető és a gyermekeknek szóló rovat sem.

A felvételi időszak közeledtével az Evangélikus Hittudományi Egyetem felhívását olvashatjuk. Így szeretnénk felhívni közös felelősségünkre, az eljövendő lelkész és hitoktató nemzedékért való imádságra olvasóink figyelmét is.

Jó olvasást és töltekezést kívánok!

Koczor György főszerkesztő

Ím, jászlad mellett térdelek

Paul Gerhardt, evangélikus lelkész 1607-ben született Gräfenheinenben, s 1776-ban hunyt el Lübbenben. 137 költeményt hagyott hátra, melyekből 123 egyházi alkotás. Paul Gerhardt költészete, verseinek megtartó ereje ma is nagy hatással van a protestáns hívekre. A Grimm-mesék után a legtöbb nyelvre az ő verseit fordították. Saját maga életében nem hagyta el Szászország és Brandenburg területét, s ez a helyhez kötöttség hasonlítható Johann Sebastian Bach életéhez, akiről tudjuk, szintén alig utazott, nem járta be Európát, mint sok kortársa, élete és művészete azonban minden fizikai és földrajzi határon átível, tegyük hozzá: napjainkban is. Hiszen a művészetükben rejlő erőt Paul Gerhardt lírikus lelkigondozóként, Johann Sebastian Bach pedig kántorként minden bizonnyal nem is tudta. Nem véletlenül állítom párhuzamba még a különben aligha hasonlítható életutakat azért sem, mert Bach ismerte Paul Gerhardt költészetét, s épített erre műveiben, elég, ha csak a passiókat említem. Bach passiói nem maradtak meg protestáns kereteken belül, így a versek kisugárzása valóban univerzálissá válik a zenén keresztül is.

Kettejük egymás mellé állítása azért is fontos nekünk, hiszen evangélikus énekeskönyvünkben egyetlen J. S. Bach dallamot találunk, s ez az Ím, jászlad mellett térdelek dala. Maga a dallam nem gyülekezeti használatra készült, egy magánátjuttatásokra szolgáló dalgyűjteményben jelent meg, a Schemelli gyűjteményben, 1736-ban. A Schemelli gyűjteményt Bach nevéhez kötik, még akkor is, ha Bach szerzősége nem állapítható meg biztosan. De miért és hogyan kerültek be énekek gyülekezeti énekeskönyvekbe, vagy maradtak meg gyülekezeti használaton kívül? A gyülekezeti énekeket az adott korban egyszerűség jellemezte, ami a közös éneklést segítette, míg a magángyűjteménybeli dallamok már inkább dalszerűek, ezért hangszerkíséretes egyéni előadást igényeltek. Bach Karácsonyi oratóriumában még a wit-

tenbergi eredetű (1529) Bizony betelik az idő dallamával szerepel Paul Gerhardt verse. Mít tudunk magáról a versről s annak keletkezési körülményeiről? A korán árvaságra jutott Paul Gerhardt Grimmában járt iskolába, ahol szigorú lutheránus nevelést kapott. Tantárgyai között szerepelt a kornak megfelelően a retorika és költészet is, igaz, tanára, bár szorgalmas diáknak tartotta, verseiről azt írta: semmi különös. Paul Gerhardt a wittenbergi teológián tanult, tanulmányai elhúzódtak, mert folyt a harmincéves háború, s bár Wittenberget, a már akkor is Európa-hírű egyeteme miatt a svéd király igyekezett védelmezni, a háborús ínség nem kímélte a várost, az oktatás folyamatosságát nem tudták biztosítani. Tanulmányai végeztével Berlinben lett házitanító, s a Miklós-templomban is szolgálatot végezve ismerte meg Johann Crüger kántort, aki felfigyelt Paul Gerhardt költészetére, s a versekhez daltalant szerzett. Énekünk sorai 1653-ban, Mittenwaldéban születtek, abban a gyülekezetben, ahol Paul Gerhardt első önálló lelkészi munkáját végezte. Johann Crüger pedig felvette énekeskönyvébe, a Praxis Pietatis Melicába, s így hamar megjelent nyomtatásban is. Az eredetileg 15 versszakos költemény mindössze hat versszaka került be ma használatos énekeskönyvünkbe. Versei jól mutatják azt a változást, ami a barokk költészet megjelenését jellemzi: az ének szövegében nem a közösséget jelentő MI kerül középpontba, hanem a hívő ÉN. A személyes hit megjelenése a fontos, a betlehemi istállóban is mintha csak két személy lenne, maga a kised a jászolban és az őt csodálni érkező, életét és addigi tetteit a csecsemő mellett megvizsgáló egyén, a mindenkor hívó, azaz én magam.

Dr. Kinczler Zsuzsanna

Igehirdetés ádventi időben

Lk 1,78-79 alapján

Szeretett testvéreim az Úr Jézus Krisztusban!

Zakariás, a boldog apa Szentlélekkel betelten prófétál. Hosszú kilenc hónap volt az övé. Hitetlensége miatt, büntetésből némán töltötte a várakozás idejét. És az ígért gyermek megszületett. János – a későbbi Keresztelő János.

Benedictus! Áldott az Úr!

És az ének záró sorai így hangoznak:

Istenünk könyörülő irgalmáért, amellyel meglátogat minket a felkelő nap a magasságból, hogy világítson azoknak, akik sötétségben és a halál árnyékában lakoznak, hogy lábunkat a békeesség útjára igazítsa. (Lk 1,78-79)

Zakariás énekében jelentős hangsúlyt kap Isten látogatása, amely sokszor az ítélet jele, de ez a látogatás Isten kegyelemét hozza el. Előzménye annak a csodának, hogy Krisztus valóságos jelenléte elhozza közénk az Isten országát.

Istenünk, aki az üdvtörténet nagy karmestere, az idők folyamán sok szólistát, „hangszeres” prófétát, látnokot, bírát, „Isten emberét” küldött el a nagy karácsonyi oratórium, a megváltás óriáskompozíciójának előadása előtt. Ezredéveken át szóltak az ígéretek, a hangolások, az előjátékok, a Messiás-jövendölések.

Az adventi időszakban minden évben megszólalnak újra és újra, mert még tart a kegyelmi idő, a meghallás lehetősége, a rádöbbenés a gyönyörű lelki „szólóénekekre”, amelyek milliók lelkéért csendülnek fel minden egyházi esztendőben újra és újra.

Kijózanító Zakariás prófécijának első mondata, mely szerint: „Áldott az Úr, Izrael Istene, hogy meglátogatta és megváltotta az ő népét.” Advent időszakának nagy kísértése, hogy várjuk az Úr Jézus megszületését. A Megváltó pedig már itt van! Zakariás – aki még a születés előtt van – múlt időben beszél Isten nagy tetteről. Amit Isten elhatározott, azt olyan biztosra vehetjük, mint ami már megtörtént. Szoktuk mondani: Biztos csak az, ami megtörtént. Bár csak ilyen bizonyossággal tekintenénk

Isten nekünk szóló ígéreteire, főleg Krisztusára!

Ő a világ világossága, aki ragyog a sötétben. Ragyog a sötétben, hogy utat mutasson, mint a csillag, mely a napkeleti bölcseket vezette a betlehemi jászolhoz. A világ világossága ragyog, hogy az életre vezető útra: Krisztusra igazítsa lábunkat, szívünket.

Az adventi időszak világosságlépcsőin, az adventi koszorú gyertyáson haladunk előre. Hét végén már meggyújtottuk a másodikat is. Sokszor számunkra csak az idegességet jelenti az idő előrehaladása. Nem látunk más célt magunk előtt, csak hogy szebbé tegyük az ünnepünket. Képesek vagyunk mindent megtenni azért, hogy semmi ne zavarja meg az ünnepet. Hallottam olyan helyről, ahol előrehozták az adventi vásárnapokat, hogy a karácsonyt ne zavarja meg a 4. gyertya meggyújtása. Nem vesszük észre, hogy nem mi tesszük széppé az ünnepünket, hanem Krisztus.

Hittanórán elsős gyerekekkel tanultuk Jézus születéstörténetét. Már túl voltunk az angyalok megjelenésén is, amikor megkérdeztem: Hogyan találtak rá a gyermekre a pásztorkok?

Válasz: Hát, ő volt Jézus. Mondom: De nem biztos, hogy ő volt az egyetlen kisgyerek abban a nagyvárosban. Na, akkor hogyan?

Felcsillanó szemmel jött a magabiztos válasz: Onnan áradt a szeretet!

Benedictus! Áldott az Úr! Hangozzon a mi ajkunkról is az ének, hiszen Isten világosságot gyújtott, hogy kivezessen a halál árnyékának völgyéből, hogy áradhasson szeretete, békeessége közöttünk!

Jöjj, népek Megváltója! Így kér a föld lakója, Jöjj, lelkünk drága fénye, Szívünk édes reménye!

Te érkezel Atyádtól, Mennybéli palotából, Hogy itt megvívj miértünk, És légy mi pajzsunk, vértünk.

Ím, készen vár a jászol, A szív többé nem gyászol, Az éjszaka világos, Az ösvény barátságos.

Ó, szállj közénk, Királyunk! Íme, eléd kiállunk: A sötétség elmúljon, A hit fénye ragyogjon! Ámen.

Egy 2017-ben elhangzott igehirdetés szerkesztett változata

DECEMBER

ISTEN MONDJA: DE FÖLRAGYOG MAJD AZ IGAZSÁG NAPJA SZÁMOTOKRA, AKIK NEVEMET FÉLITEK, ÉS SUGARAI GYÓGYULÁST HOZNAK. (MAL 3,20A)

Sokféle sötétséget ismerünk. Mind közül a legfélelmesebb a halál sötétsége...Nem véletlen, hogy több adventi és karácsonyi énekünkben is a sötétség megszűnéséért foháskodunk: „...A sötétség elmúljon, a hit fénye ragyogjon.” (ÉÉ 131/4) Vagy: „...Kelj fel Napunk, fényességed, űzze el a sötétséget.” (ÉÉ 149/4) Nyilván itt nem az égitestre gondolt a szerző, hanem a mi Napunkra, Krisztusra, az új Világosságra. Isten ugyanis nem hagyta, hogy a sötétségé és a halálé legyen az utolsó szó, ezért küldte el Fiát a világba. Malakiás idejében sokan érezték úgy, hogy Isten hallgat, igazsága késik. Mi is ismerjük ezt az érzést. Tele van az életünk töréssel, hamissággal, fájdalommal. De az Úr ígérete nem vesztette el erejét: „Fölragyog majd az igazság napja”. Ez az ígéret (is) Krisztusban teljesedett be, aki a világ világossága lett. Ő nemcsak megmutatta az igazságot, hanem Ő maga az igazság, akiben az irgalmas Isten közel lépett hozzánk.

Amikor az evangélium világossága ránk ragyog, fényében meglátjuk bűnös, elveszett voltunkat is. Mégsem kell megijednünk, hiszen ez a fény nem pusztít, hanem gyógyít. A kereszten az igazság és a kegyelem találkozott, és ebből a találkozásból fakad a mi új életünk. Advent az ébredés ideje. Ráébredhetünk arra a reménységre, hogy Isten nem hagy minket a sötétségben elveszni. Ő már elindította hajnalát. Krisztus fénye elér bennünket ma is – az igehirdetésben, a szentségekben, a testvéri közösségben. Az Ő sugarai meggyógyítják szívünket, és tovább ragyognak mások felé.

Aki Krisztus fényében jár, már most az új Nap világosságában él. Ámen.

Weltler Gábor

JANUÁR

SZERESD AZÉRT AZ URAT, A TE ISTENEDET TELJES SZÍVEDBŐL, TELJES LELKEDBŐL ÉS TELJES ERŐDBŐL! (5MÓZ 6,5)

Kedves Testvérem! Mi helyezkedik el a Te életed középpontjában? Mi az, ami a legjobban kitölti az idődet? Mi az, ami a legjobban meghatározza a hétköznapijaidat és az ünnepeidet? Mi a legfontosabb az életedben?

Egy alkalommal egy írástudó megkérdezte Jézustól, hogy melyik a legnagyobb parancsolat. Minden bizonnyal azt akarta tudni, mi a legfontosabb az életben, mihez érdemes az embernek igazítania az életét. Jézus válaszul az úgynevezett „Söma Jisrael–Halld meg Izrael” kezdetű hitvallással válaszolt. Miért? Mert ez a hitvallás az alap. Ebben a pár igeversben benne van a lényeg. Isten az egyedüli mindenható Úr, akit teljes valónkkal szeretnünk kell. Ha az ő szeretete van a szívünkbe íródva, akkor minden egyéb is a helyére kerül! A zsidóság számára ez a hitvallás a napi imádság része. Azonban nemcsak mondani, ismételtetni szokták, hanem felvették az ajtófélfára és a kapukra. *Isten ezt mondta népének: „Maradjanak a szívedben azok az ígék, amelyeket parancsolok neked. Ismételd azokat fiaid előtt, és beszélj azokról, akár a házában vagy, akár úton jársz, akár lefekszel, akár felkelsz! Kösd azokat jelként a kezedre, és legyenek fejdíszként a homlokodon. Írd azokat a házad ajtófélfáira és kapuidra!”* (5Móz 6,9) A hithű zsidók napjainkig használják az úgynevezett mezúzát, ami egy kis tokba helyezett pergamentekercs, rajta az ősi hitvallással. Ezt jól látható helyre, például az ajtófélfára kell elhelyezni. Az volt a szokás, hogy az ajtón belépve meg is kellett érinteni, méghozzá azért, nehogy megfélemlenek rőla, mi a legfőbb parancsolat. Minden mással szemben prioritást kell, hogy élvezzen ma is mindannyiunk életében annak valósága, hogy: „Szeresd az Urat, a te Istenedet!” Ámen.

Pablényi Edina

FEBRUÁR

„AZUTÁN ÖRVENDEZZ MINDANNAK A JÓNAK, AMIT ISTENED, AZ ÚR AD NEKED ÉS HÁZAD NÉPÉNEK...” (5MÓZ 26,11)

Egy reprezentatív kutatás szerint egy átlagos tízperces párbeszédben húsz és negyven között hazudunk. Kemény talán a megfogalmazás, lehet, csóváljuk is a fejünket. De milyen sokszor éljük meg mi is egy beszélgetésben.

Gyerekek, hogy vannak? Jól...,- miközben nincs így. Vagy, hogy vagytok? Munka jó? Persze, remek...és közben nem vagyunk jól, nem megy jól a munka, nem szeretjük. Lehet sorolni sokáig a sort. Hányszor éljük az életünket nem csak a virtuális világban, de a valós életben is, ott van a maszk rajtunk, ott húzódnak a falak közöttünk. Talán mert félünk, és elég volt a csalódásból, elég volt abból, hogy meg- vagy elítélnek. És ezekbe az emberi játszmákba sokszor belefárad az ember, kerges lesz a lélek.

Pedig van minek örülni, lehetne bőven örvendezni, hálát adni, mert annyi mindent ad az Úristen. Csak valahol útközben talán elfelejtettünk érezni, kapcsolódni, nevetni, kacagni, táncolni, sírni vagy ugrálni örömünkben. Az evangélium, az öröm egyháza vagyunk-e? És én magam, engem átjár-e, engedem-e, hogy átjárjon az öröm? Hogy kifakadjon belőlem az ének, az ölelés, a mosoly? Lehet ma már ciki táncolni az esőben, lehet nem megszokott csak úgy mosolyogni a buszon. Pedig mennyivel élhetőbb lenne az életünk, családunk, egyházunk, házasságunk, ha mernénk örvendezni. Úgy igazából. Nem csak szóban, hogy örülök, hogy látlak, hanem valóságosan, kifejezve, megélve, hogy az Isten belelévett a tenyerébe. Milyen erő ez, ha elér! Milyen örömforrás ez, ha elér! Az Istennek a kezébe bele van véve a nevem, az életem, az örömöm, a bánatom, mindenem. Hát nem örület ez? Lehet az Isten előtt zokogni. Lehet szomorúnak is lenni, de szabadok vagyunk Jézusban arra is, hogy tényleg táncolva az Isten tenyerén, örüljünk... Ámen.

Kadlecik Zoltán

Ágostai hitvallás III. cikk

AZ ISTEN FIÁRÓL

Emlékszem, hogy amikor hittantáborban és gyülekezeti hittanoktatáson az Istenről tanultunk, a legelső és a legmaradandóbb történetek mindig Jézus Krisztus alakját ábrázolták ki. Természetesen az ószövetségi ősatyák is az alapműveltség részének számítottak, de a legfontosabb és legjellegzetesebb történeteknek mindig Jézus Krisztus volt a főszereplője. Nem véletlen ez, hiszen evangélikus felekezetünkben nem csak elméletben, de gyakorlatban is valljuk, hogy „Krisztocentrikus”, vagyis Krisztus-központú a hitünk. Ahogy az Ágostai hitvallás fogalmaz:

„Tanítják továbbá, hogy az Ige, azaz Isten Fia, a boldogságos Szűz Mária méhében magára vette az emberi természetet, hogy a két természet – az isteni és az emberi – elválaszthatatlanul legyen összekötve a személy egységében, az egy Krisztus, aki valóságos Isten és valóságos ember, szűz Máriától született, valóságosan szenvedett, keresztre feszítettet, meghalt és eltemettetett, azért, hogy kiengesztelje irántunk az Atyát, és áldozattá legyen nem csak az eredeti vétékért, hanem az emberek minden elkövetett bűnéért is. Ugyanő alászállt a poklokra, és valóban feltámadt a harmadik napon, majd felment a mennybe, hogy az Atya jobbjára üljön, és mindörökké országoljon és uralkodjék minden teremtményen, és megszentelje azokat, akik benne hisznek, a szívükbe küldött Szentlélek által, hogy vezesse, vigasztalja, megelevenítse őket, és védelmezzon az ördöggel és a bűn hatalmával szemben. Ugyanez a Krisztus egyszer majd nyilvánvalóan visszatér, hogy megítélje az élőket és a holtakat stb. az Apostoli hitvallás szerint.”

Ez Krisztus-központúság könnyen megfigyelhető lenne akár egy kis játék segítségével is: ha felírnánk az igehirdetés alatt a különböző kulcsszavakat, amelyeket a lelkész mond, mint „Isten”, „bűn”, „tanítvány”, „kegyelem”, vagy „Jézus”, akkor a számláló nagy valószínűséggel kiakadna akkor, amikor a „kegyelem” és a „Jézus” szavakhoz húznánk a strigulákat. Mindennek a középpontjában Jézus Krisztus áll hitünk szerint. Ugyanakkor ezzel a felfogással nemrég konfrontálnom kellett magamat. Megismerhettem Heinrich Hemmerle katolikus teológus „Szentháromság-alapú teremtésfelfogását” művei alapján, illetve még tanulmányaim alatt megismerkedtem Miroslav Volt protestáns teológus „Szentháromság-alapú egyházképével”. Mindkét szerző olyan érveket sorakoztatott fel, amelyek arra sarkalltak, hogy sokkal inkább Szentháromságban gondolkodjak akkor, ha Istenre gondolok. Hemmerle szerint a Szentháromság lényege

a relációban, vagyis a kapcsolatokban van, így a teremtett lét is kapcsolatokban fennálló lét. Eszerint Istenben lenni: kapcsolatban lenni (Istennel és egymással). Ugyanakkor elméletének csúcspontja éppen akkor tárul fel, amikor Jézus Krisztusról esik szó. Szerinte ugyanis a teremtés a Krisztus-eseményben találja meg végső értelmét, a megtestesülésben tehát a teremtés visszatér a forráshoz: a Szentháromság önmagát közlő szeretetéhez. Kijelenthető tehát, hogy Krisztus születése, élete, tanítása, halála és feltámadása az Isteni kijelentés csúcspontja akkor is, ha mindenképpen hangsúlyozni akarjuk a Szentháromság „kölcsonös átható egységét”. Hasonló figyelhető meg Miroslav Volf egyházképénél is, aki a „Képünkre és hasonlatosságunkra” című művében ösképnék, példaképnek és prototípusnak tekinti a „Három egy Isten” létét, ő maga is Krisztus személyénél jut el arra a kijelentésre, hogy „Ő az Egy, aki egy sokaságot képvisel”. Mit jelent ez? Azt, hogy Jézus Krisztus kollektív személy, akiben van üdvösségünk, és akiben mi emberek visszanyerjük a bűneset következtében elveszett Isten-gyermekségünket. Tulajdonképpen Ő, mármint Jézus a mi képviselőnk, követünk, ügyvédünk, terapeutánk, vagyis Messiásunk. Mit szeretnék mindezzel mondani? Azon kívül, hogy hangsúlyozni szeretném a Jézust, mint *tanítót* tisztelőknék, hogy Jézus több egy tanítónál, leginkább azt, hogy Jézus Krisztus személye csak a Három egy Istenben imádvá értelmezhető. Mindenképpen Jézus Krisztusban csúcsosodik ki a kinyilatkoztatás, aki a Kolossé-levél szerint „*a láthatatlan Isten képmása*”. Akiben az Istennek arca lesz, aki mint szent ikon valóban előttünk áll az Evangéliumban és megmutatja, prédikálja és cselekszi Isten igazságát és szeretetét. Aki valóban a Megváltó és valóban a Messiás. De Jézus Krisztus nem értelmezhető, ha nem tekintünk az Ő kapcsolataira. Az Atyával való szoros kapcsolatára, akihez imádkozott, és imádkozik mai napig. Akihez könyörgött az Olajfák hegyén, és akinél közbenjárt az Őt kínzókért. Aki elküldte a Szentlelket, a vigasztalás Lelkét, hogy mai napig velünk legyen itt, e földi valóságban. És evangélikusként gondoljunk arra, hogy Jézus Krisztus végtelenül szerette édesanyját, aki a kegyelemben fogadott Szűz Mária, és akit mi protestáns dacból oly sokszor elvetünk, pedig Luther számára a hit egyik példaképe volt, mint aki hitből követte Isten akaratát. És gondoljunk arra, hogy Jézus Krisztus akkor Megváltó a számunkra, ha mi is kapcsolatban vagyunk vele. Ha csak mint idola, tanítóra, rabbira, vagy szoborra nézünk, akkor – Luther szavaival élve – rajongókká leszünk, és bálványt csinálunk az élő Istenből. De a Vele való élő közösség ma is életet, örömet és üdvösséget hoz számunkra már itt, e földi létben. A „Három egy Isten” tehát kapcsolatba akar velünk lépni, csatlakozzunk hozzá! Ez pedig a mai napig „*in solus Christus*”, csak Krisztusban lehetséges.

Tiborc Dániel

Isten, Isten!

„A tragédia nem a helyes és a helytelen közötti konfliktusban van, hanem a helyes és helyes között”- emlékeztet Hegel szavaira R. H. Murray, amikor Luther és Erasmus 1525-ös vitájáról ír. Lehetséges ilyen, és valóban tragédia? Európa tanítómestere, Rotterdami Erasmus (1469-1536) jóindulatú, óriási tudású, de a saját maga által kreált álmovilágban élő szobatudós, aki támogatóinak köszönhetően maradhatott szabadúszó élete végéig, és ennek nyilván néha megvolt az ára. Gerhard Gerhards néven látta meg a napvilágot, a Desiderius Erasmus nevet saját maga alkotta. Származása elviselhetetlen számára – egy pap fia volt –, ezért írt helyette egy szebbet. Ez a kemény valóság előli menekülés egész életét végigkísérte. Erasmus a „Bonae litterae”-ben, a jó irodalomban találta meg szakmai kibontakozását.

Ez az igényes antik stílus felélesztésére tett kísérlet volt, a barbárnak tartott egyházi latinnal szemben. Élete utolsó mondatától eltekintve felnőtt korában nem is beszélt anyanyelvén, hollandul, csak latinul. Mint Luther, ő is az ágostonos rend tagja volt egy ideig. Ő is kilépett, csak máshogy, felmentését kérte egészségi állapotára tekintettel. Majdnem mindenben egyetértett a reformátorral a római egyházat kritizáló tételeit tekintve, de neheztelt Lutherre annak radikalizmusa miatt. Attól félt, hogy a wittenbergi mozgalmát összemossák a humanizmussal, az ő kedves „Bonae litterae”-jével és Luther harcos kiállása miatt együtt semmisíti meg mindkettőt a római egyház gépezete. Folyamatosan provokálják, hogy „a tojást, amit Luther és Zwingli kiköltöttek, valójában Erasmus tojta”. Ő ezt azzal utasítja vissza, amíg teheti, hogy nem olvassa Luther műveit. Ha pedig a reformátor szeretné támogatását kérni, semleges marad. 1524-re azonban kénytelen színt vallani, ezért megír egy művet, kénytelen-kelletlen, a Diatribét (De libero arbitrio diatribe sive collatio a teljes cím, nem tévesztendő össze Augustinus, De libero arbitrio voluntatis c. művével.), ami műfaját tekintve amolyan élvezetes szellemi mulatságot jelent. Ebben a kettejük nézetei közt lévő szinte egyetlen fő nézeteltérést tárja föl, ezzel Luther elevenére tapint. A kérdés, van-e az embernek szabad elhatározási és végrehajtási lehetősége az üdvösség kérdésében, vagy sem? Erasmus szerint van, ha a kegyelem segítségével is, de van. Luther szerint természetesen nincs, hisz ez sértené Isten abszolút mindenhatóságát, tehát Isten Isten-voltát. Luther válasza – az idén 500 éves De servo arbitrio - első magyar kiadása Weltler Ödön fordításában jövőre lesz 30 éves. A Szolgai Akarat című írás - kevésbé játékos, mint a kihívás, inkább éles, maró. Undorral és megvetéssel tekint Erasmus írására. De hálás is neki, mert a vitát indító

gondolatainak köszönhetően megerősödött saját ellentétes álláspontjában, és mint kedves testvért szeretné megnyerni az igazság számára válasziratával. Szenvedélyesen védi ellenfelének megállapításaival szemben a Biblia kijelentéseinek világos és egyértelmű üzenetét. Erasmus álláspontja, hogy habár az ember bűnös, és kegyelemre szorul, de mégis képes kell, hogy legyen odafordulni az üdvösségre vezetőhöz. A probléma ezzel az érveléssel az, hogy akármilyen sok is múlta Isten kegyelmén és kevés az ember akaratán, ha bármennyi múlta az emberen, akkor minden az emberen múlta. Hiába, ha Isten 99 lépest tesz felém, és nekem csak egyet kell felé megtennem, ha azt nem lépem meg, soha nem találkozhatnánk. Tehát, ha nem minden a kegyelem, akkor a kegyelem mindenre kevés volna, ha nem Krisztus minden, akkor semminek tartanánk. Luther, Erasmus művének sorrendjét követve fejti ki nézeteit, bibliai példák alapján, azok értelmezésével. Erasmus a humanista, jogi és erkölcsi gondolkodás szempontból tartja elengedhetetlenek a szabad akaratot, mint az emberi felelősség alapját. Ezen a szinten igaza van. Luther, a teológus viszont mélyebben vizsgálva, a megváltás és üdvösség összefüggésében tagadja azt, és igaza van. Habár Erasmus ezzel a művel bizonyítja a Lutherrel meglévő szembenállását, de a római egyház iránti hűségét igazából nem, mert paradox módon Erasmus szabad akaratról vallott nézetei nem állnak közelebb a római tanításhoz, mint Luther vélekedése a szolgai akaratról. Ez a vita egyikük számára sem volt szerencsés, nem véletlen kerültek sokáig. Luther ebben a művében, amit a Káté mellett a leginkább sajátjának tartott, Erasmus sorain feldühödve átlép bizonyos határokat, talán olyan messzire megy, amitől ő maga is óvva intené a teológusokat. Mindazonáltal ezek a mű legerőteljesebb részei. Az elrejtőzködő Istenről tesz megállapításokat, amelyek meg kell, hogy haladják az ember kijelentésének határait, és az elnémulás lehet csak a megfelelő hozzáállás ezekhez a kérdésekhez. Luther ezen a határon, mint borotvaélen táncol a mű bizonyos részeiben, ahogy lelki életében is, és ezeket személyes lelki élményeire hivatkozva teszi. De mi születik ebből? „Én magam is nem egyszer... bizony azt kívántam, bárcsak sohasem teremtettem volna emberré! Ez akkor történt, mielőtt még felismertem volna, milyen üdvös ez a kétségbeesés, és mennyire közel van a kegyelemhez.” Ma törpék vagyunk ehhez a spirituális magassághoz. Értjük egyáltalán a szabad és szolgai akarat fogalmát azon a szinten, ahogy ők értették? Lehetséges egyáltalán a mai profán ember számára megfogalmazni a mű lényegét? A valóság van, ha az ember a feje tetejére áll, akkor is. Ha az ember belátja, hogy ebben a pillanatban nem lehetett volna máshogy, mint ahogy van, akkor megszabadul, és akár még pozitív változásban is részesülhet. Azt hiszem, korunknak ennyire futja, és ez sem kevés. Egy azonban biztos, Luther talán legradikálisabban ebben a művében tárja föl teológiájának energiaforrását és lényegét, amely egyszerűen összefoglalható: Isten, Isten!

Németh Szabolcs

Huszonöt év a megújulás szolgálatában

Jubileumi eseménysorozat a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerületben

Emlékezés, hálaadás és a Jó Pásztor üzenete a negyedszázados évfordulón

Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület 2000-ben lehetővé vált újraindulásának huszonötödik évfordulóját nagyszabású, egész éven át tartó jubileumi eseménysorozattal ünnepelték a kerület gyülekezetei. A Pongrácz Máté kerületi missziói lelkész és az egyházmegye missziói felelősei által megálmodott programsorozat célja az volt, hogy ne csak a gyülekezeti tagokat szólítsa meg, hanem az Isten felé nyitott érdeklődőket is.

Az eseménysorozat központi elemét ezért az úgynevezett „keresők istentisztelete” (más néven Tamás-mise) képezte, melynek igehirdetései az egyházkerület címerében szereplő jó pásztor alakja köré épültek. A sorozat első alkalmát február 23-án tartották a ménfőcsanakai evangélikus templomban. A liturgiában Pongrácz Máté házigazda lelkész és felesége, Pongráczné Györi Boglárka mellett a Győr-Moson-Soproni, Veszprémi Egyházmegye esperesei is szolgáltak, közreműködtek a helyi és környékbeli gyülekezetek tagjai, valamint a ménfőcsanakai közösség ének- és zenekara. Itt Bencze András püspökhelyettes hirdette Isten igéjét az elveszett juh története (Lk 15,1–7) alapján. Prédikációjában kiemelte, hogy valójában a jó pásztor, Jézus keres minket. „A megtalálás és a megtaláltság öröme, csodáját éljük meg huszonöt éve újjáéledt egyházkerületünkben is!” – fogalmazott a püspökhelyettes. Az istentiszteleten a résztvevők a Tamás-miséken megszokott interaktív módon válaszolhattak az ígére: lehetőség volt imádságot írni, méceszt gyűjtani, keresztségi emlékeztetőben vagy személyes áldásban részesülni. A nyitó eseményt szeretetvendégség követte, ahol Szemerei János püspök és Mészáros Tamás egyházkerületi felügye-

lő mondott pohárköszöntőt. A sorozat második állomása Bakonycsernye volt május 10-én. A fókuszban továbbra is a jó pásztor képe maradt, kiegészülve Jézusnak azzal a mondatával, amelyben ajtóként hivatkozik önmagára.

Pongrácz Máté kerületi missziói lelkész igehirdetésében hangsúlyozta, hogy ez a kép egyszerre bátorító és biztosságot adó, lehetőséget teremt az Istennel való találkozás megélése mellett az életünket veszélyeztető negatív erők kizárására is. A liturgiában a házigazda Szarka István, a Fejér-Komáromi Egyházmegye esperese, valamint több környékbeli és a szomszédos veszprémi egyházmegyeből érkezett lekipásztor is közreműködött. A közösség ünnepe az úrvacsoravételben teljesedett ki.

Az eseménysorozat ezután Csurgón folytatódott június 1-jén, a somogy-zalai egyházmegyei találkozó keretében, ahol Zsugyel-Klenovics Katalin püspöki helyettes lelkész prédikált.

A Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület jubileumi ünnepségsorozatának záróakkordja a Vasi Egyházmegye hagyományos hálaadó napja volt, amelyet szeptember 21-én, Bükön rendeztek. Közel hatszáz fő vett részt a sportcsarnokban és a művelődési házban tartott, minden korosztályt megszólító programokon. Az alkalom mottóját a 103.

zsoltár 2. verse adta: „Áldjad, lelkem, az Urat, és ne feledd el, mennyi jót tett veled!” A Tamás-mise formájában tartott nyitó istentiszteleten Szemerei János püspök hirdette Isten igéjét. Prédikációjában az Isten tetteire és szabadítására való emlékezés fontosságáról beszélt. A püspök hangsúlyozta: „Gyakorolnunk kell az Úrral való kapcsolatot, és emlékezni arra, amit ő tett értünk, hogy az az életünk, sejtjeink része legyen”. Az istentiszteleten a résztvevők ismét interaktív módon kapcsolódhattak az igéhez.

A délutáni programok között kiemelt eseményt jelentett a száz évvel ezelőtt elhunyt, Alsóbükön született Gyurácz Ferenc püspökről szóló könyv bemutatója, melynek kiadását a helyi gyülekezet kezdeményezte.

A hálaadó napot záró köszöntőjében Mészáros Tamás egyházkerületi felügyelő arra biztatta a közösséget, hogy hittel, hitelesen és hűségesen vigyék tovább és éljék azt az örökséget, amelyet a negyed évszázada újraindult dunántúli kerület hordoz.

Az újjáalakulás 25. évfordulóját követően 2026-ban első püspöke megválasztását, és ezzel indulása 450. jubileumát ünnepli majd a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület.

Összeállította: Adámi Mária

Az ajándék légy te magad

Kérlek azért titeket, testvéreim, az Isten irgalmas-ságára, hogy okos istentiszteletként szánjátok oda magatokat élő, szent, Istennek tetsző áldozatul (Róm 12,1)

mutatja meg irántam való végtelen szeretetét, hogy vállalja értem az emberlétet és a kínhalált is. Jézus, Te nem Jézuska vagy, ahogy sokszor emlegetnek, hanem az Üdvösségem, aki örök életet akar adni nekem.

Azt is megértem végre, hogy nem is hozhattam volna semmilyen ajándékot, ami méltó Hozzád. Hiába minden erőfeszítésem, minden jótettem, ha ezekkel az a célom, hogy megmutassam, mennyire jó vagyok, mennyire ügyesen tudok ajándékot választani. Az egyetlen, amit adni tudok, az saját magam. És látom már, hogy Neked pontosan ez kell. Nem a jótetteimet, az időmet, a pénzemet, a gondolataimat várod elsősorban, hanem engem vársz. Hogy először magamat adjam, teljesen, egészen, és azután minden mást. Ráadásul megmutatod, hogy az életem és mindenem Tőled van. Te teremtetted, a Tiéd vagyok.

Várjunk csak! Hiszen pontosan ezt parancsoltad az igében: hogy szeresselek teljes szívemből, teljes lelkemből és teljes erőmből (5Móz 6,5; Mt 22,37)!

De Uram... olyan nehéz tud ez lenni. Látod, mennyiszor nem sikerül ez a 'teljesen'. Rengeteg minden van, ami el akar tántorítani Tőled. Ugyanakkor azt is tudom, hogy Neked van hatalmad, hogy megtarts magadnál. Lelkeddel legyél velem! Drága betlehemi Gyermek, te erős Isten, fogadd kedvesen az ajándékomat: magamat, testemet, lelkemet és mindenemet kezdedbe ajánlom. Ne szolgáljanak senki mást, csak Téged. Ámen.

Riczingerné Garai Szilvia

„De mit
tudnék
adni én?”

KARÁCSONYI KONTRASZT

Mert egy gyermek születik nekünk, fiú adatik nekünk. Az uralom az ő vállán lesz, és így fogják nevezni: Csodálatos Tanácsos, Erős Isten, Örökkévaló Atya, Békesség Fejedelme! (Ézs 9,5)

Évekkel ezelőtt az egyik gyülekezeti tagom mondta a következőket: „**Számomra a reformáció ünnepével kezdődő időszak, majd advent is és karácsony is az ellentétek és kontrasztok időszaka.**” Gondolatai és véleménye azóta is eszembe jut az ünnepi időszakokhoz közeledve. Szerinte reformáció ünnepe a tévtanítás – igaz tanítás, mindenszentek és halottak napja halál – élet, advent időszaka a fény – sötét, karácsony ünnepe pedig Isten – ember alapvető ellentétéin áll.

Advent és a karácsony időszakának számomra legkedvesebb ígéje ez az ézsaiási ige. Egy gyermek születik, gyermek adatik a bűn és halál árnyékának völgyében bolyongó embernek. Egy olyan gyermek, aki már gyermekként uralkodó az egész világ felett, és uralkodókat is megszegyenítő jelzőkkel ruházta fel a próféta, nem szokványos módon. Milyen különleges az, hogy egy kisgyermek alakja köré fonódnak a karácsonyi események. A nagy világvallások egy-egy felnőtt férfi színrelépésével kezdődtek. A nagy vallásalapítók: Buddha, Konfuciusz, Mohamed felnőttként váltak a vallások központi alakjává.

Ézsaiás szavai egy olyan gyermekre, egy olyan kozmikus érvényű szabadtársra vonatkoznak, aki és amely még nem valósult meg, csupán a távoli jövőben fog, de aminek mindörökké tartó hatása lesz. Számára nem lesz lehetetlen. Egy kicsiny gyermekben, az erőtlenség és gyenge teremtményben csodálatos és tökéletes módon érkezik meg az Ő nagysága.

Luther Márton így ír róla: „*Ez a Gyermek csupán egyet akar, betölteni a szívünket. Ha tehát a szív hitben kitárul, Jézust gyönyörűségnek találja. De az igaz, hogy a szív a Gyermeket csak úgy fogadhatja be, s gyönyörűségét csak úgy ízelheti meg, ha kiráz magából minden örömet, ami nem Krisztus. Szélnék kell eresztienünk mindent, ami*

szemünkben jónak látszik: gyönyört, javak ingerét, dicsőséget, tulajdon életünket, az úgynevezett kegyességet, bölcsességet s minden vélt erényt.”

Ha valóban szélnek tudjuk eresztetni ellenérzéseinket, kérdéseinket, megláthatjuk ebben a Gyermekben az Isten szeretetének titkát és csodáját. Isten emberré lett, és ahogyan a próféta fogalmaz: gyermek születik nekünk. Isten nem látványosan jött el közénk, mint ahogyan Mózes és Izrael népe találkozott vele égő csipkebokorban és félelmetes természeti jelenségekben. Nem is úgy, ahogyan Ezékiel próféta látta látomásában.

Nem is úgy, ahogyan János apostol látta mennyei jelenésekben. Isten csendben jött el, egy gyermekben testet öltve, egy csendes kisvárosban, éjszaka sötétjében, egy közönséges istállóban.

És ezt a csendben eljövő gyermeket Ézsaiás olyan nevekké illeti, amelyek szintén nem egy gyermek megszokott jelzői: Csodálatos Tanácsos, Erős Isten, Örökkévaló Atya, Békesség Fejedelme! A gyermek Jézus Csodálatos Tanácsos, aki nem változó és elmúló emberi bölcsességgel, hanem az örök, isteni renddel tanácsol minket. Ő az az Erős Isten, aki magára veszi és hordozza a világ összes bűnét, vagyis a miénket is. Ez a gyermek a Békesség Fejedelme, a bántást, a keresztet is némán szenvedti értünk. Az az Isten, aki képes gyermeki, teremtményi testben földre, a te-

remtett világban megszületni, Ő az, aki tanácsol, erősít és békességet munkál. Minden jelző, minden tulajdonság arra utal, hogy a gyermek, aki születni fog, Isten tulajdonságaival fog rendelkezni. Milyen csodálatos, hogy ez a gyermek olyan lesz, mint az apja, az Atya, és mégis olyan lesz, mint mi: ember! Micsoda kettősség, micsoda kontraszt! Mily csoda!

„*Te megszüleltél énnekem, Még akkor nem is éltem. Kiválasztottál engemet, És földre jöttél értem. Még meg sem alkotott kezéd, És Lelked már elvégezett Az én üdvömrre mindent.*”

Énekeskönyvünk 161. énekének 2. versszakában hasonló kettősségek jelennek meg: a saját létünk előtt nekünk, értünk születő Jézus, és az üdvösségünk árát születésünk és bűneink előtt kifizető Megváltó.

Az „adatik”, „születik”, „nekünk” – írja Ézsaiás. Ezek a kifejezések arról tanúskodnak, hogy az Isten ajándékozásáról van szó. Olvastam egyszer egy történetet, amelyben egy kisfiú izgatottan nyitja ki az első ablakot az adventi házikóján, majd napról napra egyre türelmetlenebbül várja, hogy végre karácsony legyen.

Elsőre azt gondolnánk, hogy izgatottsága és várakozása annak szól, hogy megkaphassa és kibonthassa a karácsonyfa alá kerülő csomagokat. A történet azonban másként zárul: Szentestén, amikor a fa alatt ott a sok ajándék, a kisfiú nem nyúl hozzájuk, hanem beszalad a szobájába és szekrényéből kiveszi a saját kis ajándékait és odaadja a szüleinek. Ilyen az Isten karácsonya is! Amikor nem Ő vár tőlünk valamit, hanem Ő ad. Fiában pontosan ezt teszi: önmagát adja nekünk!

Vargáné Győri Veronika

A te fényedre van szükségem

Istenünk könyörülő irgalmáért, amellyel meglátogat minket a felkelő fény a magasságból. (Lk 1,78)

Az utóbbi években az adventi készülődés időszakához már egyre jobban hozzátartozik a ház kidíszítése is. Kívül-belül feldíszítjuk a házunkat, ki-világítjuk fényekkel. Egyre több fényfűzért húzunk a házunk köré, a ház előtti fákra, bokrokra és belül is a lámpákat lecseréljük a világító rénszarvasok, gyertyák és kis gömbök. Gyönyörű fénypompába öltözött házakat láthatunk az év ezen napjain. Házaikkal, díszekkel szeretnénk fényt adni a világnak.

Szükségünk van erre. Szükségünk van a fényre, hogy elmúljon a sötétség. A sötétség, amely nemcsak odakint, a hosszú téli esteken vesz körül minket, hanem gyakran ott van bennünk. Az a sötétség, ami akkor jön, amikor elbizonytalanodunk, amikor elvész a cél, amikor már nem tudjuk, merre tovább. Amikor a mindennapok terhei alatt elfogy az erőnk. Amikor elvesztünk valakit, és úgy érezzük, hogy egyedül maradtunk. A sötétség, ami a félelem, a bizonytalanság, a fáradtság, a reménytelenség és a gyász sötétsége.

Ezért van szükségünk fényre, hogy a sötétségeinkből kiutat mutasson. Hogy sötétségeink közepette is érezzük a meleget és a reményt, hogy a szürke hétköznapiakat lecserélje a pompázó fény. A fényre, ami bevilágítja otthonunkat. A fényre, amely adventben a várakozás öröme és a karácsony ünnepére való készülődés öröme. Kivilágítjuk a házainkat, kivilágítjuk a szürkébb hétköznapiainkat, és a fényfűzerekkel jelez-

zük a világnak, jelezzük magunknak, hogy valami közeledik. Közeledik az év egyik legszebb, legfényesebb, legragyogóbb ünnepe. Karácsony. Régen az emberek a téli napforduló idején a fény ünnepét ülték. Az év legsötétebb időszakában, amikor a nappalok a legrövidebbek, és az éjszaka uralja a világot, a napforduló a remény jele volt: ettől a naptól kezdve újra hosszabbodni kezdenek a nappalok, és a fény lassan visszatér. Micsoda beszédes jel ez! S milyen beszédesek a fényfűzerekkel világított házaink is. Az adventben, a várakozás idejében karácsony ünnepére készülve, a fény közeledésére készülünk. A „felkelő fény” közeledésére, aki „meglátogat minket a magasságból”. Krisztus születésére, eljövételére készülünk, aki az igazi fény, a világ Világossága. Ő az, aki nemcsak a világot, hanem a mi életünket is beragyogja. Aki a sötétség közepette is utat mutat. Aki a halál árnyékának völgyében is velünk van. Aki a hideg szíveket felmelegíti, és aki a re-

ménytelenségből új életet fakaszt. Jézus Krisztus a fény, amely nem alulról kel fel, hanem a magasból száll le. A fény, amely nem csak felragyog és felülről világít, hanem eljön hozzánk. Nem távoli csillag, hanem közénk jövő világosság. A „magasságból felkelő fény”, nemcsak messziről tündöklök, hanem emberré lesz, és betölti a földet. Krisztus a lejövő, hozzánk jövő, értünk jövő Fény. A fény, aki betegeket gyógyít, bűnösökkel eszik és számkiveteteken segít. Aki példázatokat mond és csodákat tesz. Aki nem csak utat mutat fényével, hanem Ő

maga az út, az igazság és az élet is. A magasból leszálló fény, aki emberré lett, de nemcsak életével hoz világosságot. Jézus a halálával és feltámadásával is megmutatja az igazi Fényt, azt a világosságot, amelyet nem tud elnyelni a sötétség. Messze űzi a halál árnyát, és örök életet ígér minden benne hívőnek. Ő az, aki beragyoghatja az életünket. Benne ismerjük fel az élet igazi ragyogását, benne válhatunk mi magunk is a világosság gyermekeivé.

„A halál éje rám borult, de virradt a te fényed... Ó, áldom szép sugaraid, én lelkem napja, Jézus!” A fényfűzerekkel díszítjük a házaink, hogy világítsanak a sötétben, Krisztus fénye pedig bevilágít minket a halál éjében, a borúban, a sötétségben. Ő az a „felkelő fény a magasságból” (Lk 1,78), aki elűzi a sötétséget, megmutatja az utat. Ahogy a házaink kivilágítják az utcát, úgy világítja Jézus Krisztus fénye az életünket: nemcsak advent idején, hanem minden nap. Krisztus fényére van szükségünk, mert az Ő fénye örökre ragyog. Ámen.

Imádkozzunk! Mennyei Atyánk, hálátel szívvvel köszönjük neked, hogy elküldted a felkelő fényt a magasból. Köszönjük neked Őt, aki emberré lett, hogy életével és szeretetével beragyogja a világot, és halálával és feltámadásával elűzze a sötétséget. Világítsd meg a szívünket, hogy megláthassuk a Te utadat, és a fényedet másoknak is továbbadhassuk. Adj erőt a nehézségek idején, vigaszt a gyászban, reményt a bizonytalanságban, és békét a félelemmel teli napjainkban. Adj erőt, hogy Krisztus világosságát ne csak advent idején, hanem minden nap hirdetni tudjuk. Ámen.

Mórotz Réka Rebeka

Kőbe ágyazott melegség

Mert egy gyermek születik nekünk, fiú adatik nekünk.

Az uralom az ő vállán lesz, és így fogják nevezni: Csodálatos Tanácsos, Erős Isten, Örökkévaló Atya, Békesség Fejedelme! (Ézs 9,5)

Nemrég költöztünk. A gyermekeink emeletes ágyát szétszedtük, és megdöbbenve láttuk, hogy az összeszereléskor kimaradt egy fontos csavar belőle. „Még jó, hogy nem lett baj belőle!” – gondoltuk magunkban. Pedig mennyire odafigyeltünk a vásárláskor, hogy a megfelelőt vegyük, és még az áron sem sokat tépelődtünk: a drágábbat választottuk. Azonban rá kellett jönnünk, hogy ez is csak egy ágy, aminek véges időtartama van, és sokkal fontosabb, hogy békességben, szeretetteljes közegben tudjanak elaludni a csemetéink, mintsem milyen ágyban vannak.

Istenünk minket tartott drágának, nem Jézus fekhelyének milyenségével törődött. A megtestesült Isten egy valószínűleg kőből faragott, hideg, de legalább szalmával kipárnázott ágyba került bele, hogy a sötét barlang falai közé meleget hozzon: a megérkezés, az otthon, Isten szeretetének melegét. Karácsonyra készülve mindig elképzelem, hogy milyen kellemes a meleg szobában, a család körében együtt lenni a fa alatt.

Jézus születése azonban nem királyi palotában történt, hanem egy egyszerű barlangistállóban. Nem a hely volt a fontos, nem az ágy, hanem az, aki megszületett. Isten Fia, a Békesség Fejedelme.

Adventben gyakran emlegetjük, hogy az Úr eljövételét várjuk. Ugyanakkor számtalan helyen nem ő kerül a középpontba, hanem minden más, ami elvonja a figyelmünket az Úrtól. Nem beszélve azokról az emberekről, akikkel konfliktusaink vannak, akik még családtagokként sem képesek egy légterben meglenni egymással. Gondol-

junk azokra, akik nem egy szerető családi közegben, hanem igazi lelki-testi mélységekben, viszontagságok között kénytelenek megélni Jézus érkezését.

Az Úr azonban megérkezik. Ez nem kérdés. Ahogyan megszületett, meghalt és feltámadt értünk. Számára nincsenek zárt ajtók.

Bonnyai Sándor egyik lelkeszi munkaközösségi ülésünkön előadást tartott azokról a nehézségekről, megtalált gyermekek sorsáról, akik végül segítségükkel szerető közösségbe kerültek. Mai napig megérint az a fénykép, amelyen az elhagyott, éhes és kimerült kislány ült egy ágyon, és várta szomorúan, hogy valami történjen vele, valaki jöjjön érte. Senki nem tudta, mi történt a szüleivel. Otthagyták, netán meghaltak menekülés közben? Nem derült ki évekkel később sem. A kislány azonban ott volt, és jókor, jó helyen nyíltak ki az ajtók: segítséget kapott. Megfürdették, befogadták, gondját viselték. Új esélyt kapott és új életet, illetve olyan közösséget, amely nemcsak beszél Isten szeretetéről, hanem nap mint nap meg is élék azt az otthon falai között.

Jézus Krisztusban mi is így kaptunk új életet. Ézsaiás prófétát a Megváltó érkezéséről. A Békesség Fejedelme olyan nyomorult helyzetünkben is meglátogat minket, amelyre talán nem számítanánk. Ő átélte a legnagyobb mélységeket, és jól tudja, hogy mi zajlik bennünk. Előtte nem kell szégyellnünk, hogy mit hordozunk és minek örvendünk.

A kicsiny gyermek, akit üldöztek, akinek születése okán sok kicsinek meg kellett halnia az emberi hatalomvágy és erőszakosság miatt, Isten szeretetét adja tovább nekünk, és bűneinket magára véve meghal értünk a kereszten. Azonban ő már ezen a kereszten megváltott minket. A Fiú, aki mond-

hatnánk, méltatlan helyzetben került a világra és lett testté, méltatlan körülmények között hal meg. Mégis így kellett történnie, hiszen Jézus engedelmes volt az Atyához, és kiitta a poharat, amelyet ki kellett innia.

Amikor tehát asztalhoz ülünk azokkal, akik fontosak számunkra, imádkozzunk azokért, akik segítséget szereznek, akiknek nem jutott elég melegség a családi fészekből, azokért, akik éheznek és szomjaznak az igazságra, és nem utolsósorban önmagunkért, akiknek pillanatnyi helyzete pont ugyanolyan fontos, mert mi is időnként lelki-testi szükséggel, betegségekkel, tanácsalansággal küzdünk.

Advent olyan böjti időszak, amikor végig gondolhatjuk életünk nagy fordulatát és kérdéseit, de nem állhatunk meg itt: az Urat tehetjük életünk első helyére, aki javunkat akarja.

Az uralom az ő vállán van. Akinek nem számít, hogy hol talál meg minket. Akinek nem számít, milyen élethelyzetben. Ő azt szeretné, ha hallgatnánk rá, és az üdvösség útján járnánk. Hagyjuk, hogy ránk találjon, és adjunk hálát azért, hogy ő a hideg, sötét barlangba, ahol talán még felegyenesedni sem lehetett, fényt hozott. Ő a Világ Világossága. Engedjük, hogy beragyogjon minket! Ámen.

Imádkozzunk!

Drága Mennyei Atyánk! Köszönjük, hogy Te elkészítetted számunkra a szabadulást Jézus Krisztusban. Te jól tudod, hányszor zárkóztunk el előled. Add, hogy engedjük be életünkbe Krisztus Urunkat, aki Örökkévaló Atya, Csodálatos Tanácsos, Erős Isten! Óvj meg minket az előítéletektől és elbizakodástól, vezess minket új életre az Úr Jézus Krisztusért, aki él és uralkodik, örökkön örökké. Ámen.

Barcsik Zoltán

Az Istenről, aki szereti az embert

Ültetett az Úristen egy kertet Édenben, keleten, és ott helyezte el az embert, akit formált. (1Móz 2,8)

Egy kis faluban nőttem fel, Budapesttől nem messze. Mindig szerencsésnek éreztem magam, mert a barátaimhoz hasonlóan nekünk is nagy kertünk volt, ahol vígan lehetett játszani. Sokat voltunk kint a dombon a fák között, építettünk bunkert, vagy szedtünk marokszámra ibolyát.

Felidézve eszembe jut, hogy egyszer hosszú percekig, talán órákig ücsörgtem ott a domb tetején. Nyár volt, a nap már elkezdett lehanyatlani a horizonton, és emlékszem, az akkor még meglévő szőlős mellé - amely korábban a családomé volt - ültem le. Ott ültem a puha fűben, körülöttem csend honolt, az ég gyönyörű színekben pompázott, én pedig néztem az óriási csomókban haladó felhőket, és elképzeltem, hogy ott ül fenn az Isten. Tudtam, hogy az Ő teremtménye vagyok, pedig azelőtt talán még nem is hallottam Róla. Körbenézve magam körül éreztem, hogy mindaz, ami engem körülvesz, valaki olyannak a műve és ajándéka, aki szereti az embert. Hiszen minden erről tanúskodik, minden erről tesz bizonyosságot. Isten kijelenti magát a természetén keresztül. Kézzelel foghatóvá és szemmel láthatóvá válik ezáltal. Isten létezik!

Azóta felnőttem, és lélekben még mindig sokszor ücsörgök ott fenn a domb tetején, ahol nem fáj semmi, ahol nem bánt senki, ahol csak én vagyok és az az Isten, aki tudom, hogy szereti az embert.

Napjainkban körbenézve a világban, nem az jut eszébe az embernek, hogy ez egy szép hely volna, ahol az ember békében élhet. Nem az az isteni kijelentés lesz úrrá a szívében: „...és látta Isten,

hogy ez jó.” Ellenkezőleg. Pedig látni a fájdalmat, látni a szörnyűségeket, a mulandóba vesző dolgokat, nem azt jelenti, hogy ne lenne jelen az Úristen. Sőt, mintha még inkább megtapasztalhatóvá, még inkább kézzel foghatóvá válna, hogy Ő létezik, hogy nem feledkezett el erről a világról, nem feledkezett el arról, akit megteremtett. Egyet biztosan tudok, hogy az Isten szeretetből szeretetre teremtette meg az embert. Szeretetre önmagával és szeretetre a másik emberrel. A szeretet megélésének kezdetben Éden adott otthont. A bűnbeesés által viszont az embernek hamar hátat kellett fordítani, és ott kellett hagynia ezt a helyet. És mégis, ebben mutatkozik meg az igazi, agapé szeretet: Isten még ekkor sem fordított hátat annak, akit örömmel és szeretetből teremtett.

Itt kezdődik az inkarnáció csodája. Az Istennel való kapcsolata ugyan megromlott az embernek, de az Úristen mindent megtett és ma is megtesz azért, hogy az ember békességre juthasson vele.

Az áhítathoz választott énekvers így folytatódik: „...Nem hívogatnak téged. Eljöttél értem vérzeni, Hogy vállalj terhet, vétet. Te szenvedsz, Jézus, szívesen, Hogy üdvöt adhass énnekem.” Ennek a világnak minden szeglete és pontja az Isten szeretetét hirdetni, hogyha hittel

tudunk rátekinteni arra, ami körülvesz. És ez nem azért van így, mert a fájdalmaink, a szenvedéseink, a gonosz erőinek a megnyilvánulásai a világban nem lennének valóságosak, mert igenis azok. Hanem azért, mert Isten Jézus Krisztusban - aki vállalta az emberlétet, hogy bennünket megmenthessen - mindent nekünk adott. Jézus Krisztus születése, élete, szenvedése, halála és feltámadása - ezt az utat ugyanis végig kellett járnia - értünk történt. És az Ő áldozata mindenre elég. Isten a számára legdrágábbat engedte emberré lenni. Ez karácsony csodája és misztériuma. A teremtés hajnalán az embernek hamar ott kellett hagynia Éden kertjét, Jézus Krisztus által viszont mégis van utunk a Mennyei paradicsomba, a számunkra elkészített örök otthonba. Karácsony ünnepe nem hirdet kevesebbet, minthogy jászol nélkül nincs kereszt sem. És a mi reményiségünk és hitünk alapja épp ez a kereszt. Már nem vagyok gyermek, felnőttem, és egyre igazabban, egyre szentebbül hiszem és tudom, hogy létezik az Isten, aki szereti az embert.

Imádkozunk! Mennyei Atyánk! Segíts bennünket, hogy gyönyörködni tudjunk Benned és a teremtett világban is, amely Téged hirdet. Segíts, hogy a szívünkben is megszülethessen Jézus, hogy Vele és általa eljuthassunk az Örök hazába, ahol Te vársz ránk. Szenteld meg az ünnepünket, hogy mi is szentté és áldottá tehesük mások életét. Ámen!

Elekné Udvaros Dóra

Otthonra találni Krisztusban

Íme, az ajtó előtt állok és zörgetek; ha valaki meghallja a hangomat, és megnyitja az ajtót, bemegyek ahhoz. (Jel 3,20a)

Vannak szavak, amelyek többet jelentenek, mint amit kimondunk. Ilyen az „otthon” szó is. Amely nem csupán házat jelent, nem csak négy falat, amely körbezár, sőt nem is csak bútorokat, díszekkel kidekorált helyiséget jelent, amely aztán komfortos érzést biztosít. Az otthon az, ahol biztonságban lehetünk, ahol letehetjük a terheinket, nem kell megjátszanunk magunkat, önmagunk lehetünk. És talán ezt az otthont sokan érezzük is. Vagy legalábbis óhajtuk, sőt vágyakozunk utána. Nem feltétlenül új címet szeretnénk, hanem egy helyet, ahol megpihenhetünk, ahol valaki vár minket, és ahol érezhetjük, hogy tartozhatunk valakihez.

Igénkben Jézus is egy otthonról beszél, amikor azt mondja: „Íme, az ajtó előtt állok és zörgetek...” Úgy szól, mint aki egy hosszú útról érkezett meg, és aki arra vágyik, hogy hazatérhessen. Ott áll az ajtó előtt, zörget és várja, hogy beengedjék. De egészen másképpen, mint mi azt gondolnánk. Hiszen jóllehet Jézus nem a házunk ajtaján kopogtat. Nem nyomja meg a csengőt, vagy nem hagy üzenetet a postaládánkban. Mert Ő a szívünk ajtaján kopogtat. Ott zörget. Nem erőszakkal. Nem töri rá senkire az ajtót. Olyan szelíden és csendesen kopogtat, ahogyan a világba érkezett. Nem tola-kodóan, nem hivalkodóan, hanem szerényen, amilyen a szeretet. És közben várja, hogy valaki meghallja a hangját, és megnyissa előtte a szíve otthonát. Ez a gondolat énekeskönyvünk 161. számú énekében is ott van: „Hogy a szívemben végy helyet, ó Jézus, bárhol járok.” Mintha azt sugallaná, hogy bár sokfelé járunk, sokféle helyen fordulunk meg, de az igazi otthon ott és akkor lesz, ha Jézus betér a szívünkbe és ott szállást vesz. Belegondolva ebbe, az ember élete sokszor vándorlás. Kívülről talán sokszor minden rendben van, vagy legalábbis úgy tűnik: van lakásunk, sokaknak családja, munkája, sikere, ám mégis valami hiányzik. Ezek ellenére is, a szív mélyén néha üresség marad. Érezzük, hogy valami nincs a helyén, valamire még szükségünk van. Az igazi otthon hiányzik. Az igazi otthon nem a külső körülményekről szól, hanem arról, hogy mi vagy pontosabban ki lakik benne. Ez a hiány valójában az igazi otthon utáni vágy. Annak a helynek a keresése, ahol nemcsak mi élünk, hanem ahol Jézus is otthonra találhat nálunk. Az otthon nem a körülményekben van, nem a falak

között van, hanem ott és abban, aki jelen van a szívünkben. Jézus pedig zörget. Nálad, nálam, mindannyiunknál. A mi törekény, zajos, kusza, rendezetlen életünkben. És talán pont ezért olyan nehéz beengedni Őt. De milyen jó, hogy Ő nem palotát, pompát keres, hanem otthont. Nem tróntermet, hanem jászolt. Ahogyan folytatódik is az énekünk: „*Tedd jász-laddá a szívemet!*” A jászol nem volt tiszta hely. Szalma, por, állatok. Mégis ott született meg a világ Világossága. Isten otthont keresett magának, és nem félt attól, hogy az alázat és a szegénység közepére érkezzen. És ez a karácsony igazi üzenete: Isten nemcsak közénk jött, hanem szívünkben is szállást keres. A szívünkben akar lakni. S ez lehet a mi vágyunk is, amikor kimondjuk, hogy: „*Uram költözz a szívembe!*” Mert így lelhetünk mi is otthonra Őbenne. És ahol Ő jelen van, ott az ember szíve megpihenhet. Ott megszűnhet a nyugtalanság, a sodródás, a félelem. Hiszen ahol Ő lakik, ott már nem üresség van, hanem Élet. Nem hideg falak, hanem melegség. Nem magány, hanem közösség. Amikor Jézus belép a szívünkbe, vele együtt érkezik a belső béke és öröm, amely megnyugtatja a zaklatott lelket. Nem a külsőségekből, hanem az Ő jelenlétéből fakadó remény és biztonság. Ez hatja át szívünket, és ez az, ami feltárja a múlt sebeinek árnyait, megmutatja az utat, amin járnunk kell, hogy aztán otthonra leljünk a saját szívünkben. Ahol Ő lakik, ott megszűnik a bizonytalanság és a magány, és helyébe a nyugalom, a békesség és az élet teljessége lép. Az otthon tehát nemcsak egy hely, hanem egy állapot: amikor Isten jelen van az életünkben. És ezért zörget Jézus újra és újra. Mert tudja, hogy ebben a jelenlétben kell minden nap megerősödnünk, megújulnunk, hogy ne csak ideiglenesen, hanem állandóan szívünkben éljen. Lehet, hogy épp most is ott áll az ajtó előtt. Nem hangosan, csak halkán, ahogy mindig. Nem íté, nem követel, csak vár. A kérdés az, meghalljuk-e. Merjük-e kimondani: „*Gyere be, Uram, itt a helyed. Nem tökéletes ez a szív, de a Tiéd lehet.*” És abban a pillanatban a szív jászla otthonná válik. És valóban betér vele az öröm égi fénye. Így legyen! Ámen!

Urunk, köszönjük, hogy mindig kopogtatsz a szívünk ajtaján. Add, hogy meghalljuk a hangodat, és hogy bátran kitárjuk Előtted az életünket. Légy otthon bennünk, hozd el a békességet, az örömet és a reményt, hogy a Te fényed vezette alatt megtaláljuk az igazi otthont a szívünkben. Ámen!

Balázs Fanni

Köszönjük Testvéreinknek,

hogy eddig is adományaikkal támogatták a Dunántúli Harangszót!

Kérjük megrendelőinket és Előfizetőinket, hogy továbbra is adományaik befizetésével támogassák újságunk megjelenését, melyet az alábbi számlára lehet befizetni:

Számlakezelő: **Zalaistvándi Evangélikus Egyházközség**
Számlaszám: UniCredit Bank **10918001-00000028-48030025**
Külföldről: **IBAN: HU20 1091 8001 0000 0028 4803 0025**

Kérésre csekket küldünk!

A közlemény rovatba kérjük beírni a megrendelő neve és címe mellé: **Adomány DH**
(Egy újság egy évre szóló önköltségi ára 2.000 Ft/példány)

Alapdarab

Evangélikusként nőttem fel, és ezen belül is egy parókián. Ez talán hozzájárult ahhoz, hogy az életemben nagyon sokféle szerepben jelent meg az énekeskönyv. Ezeket a szerepeket szeretném felvillantani mint egy-egy emlékképet.

Számomra már kezdetben sem egy csak a templomhoz kötődő tárgy volt. Láttam az irodában, nappaliban, még a gyerekaszobában is, esti imákban, és édesanyám kezében egy pár másik ismeretlen fekete könyv kíséretében, ahogy jön be a templomba. Hamar a kezembe is került, és talán zenetanár, egyházzeneész édesapám okán a kotta is elég hamar továbblépett a „fekete pöttyök fehér háttérrel” jelentésen. Nem tagadom, gyerekként néha unaloműző szerepe is volt. Ha éppen nem énekeltünk, a kis ikonokat, a szöszedeket, a szerzőket, a szerzők születési évét, a könyv kiadási információit néztem – talán mindenki élt meg olyat, mikor ezek gyerekként érdekesebbek voltak a körülöttünk zajló dolgoknál. Saját énekeskönyvemben még az ikonok is kipingálásra kerültek, ha toll került a kezembe. Aztán elkezdett szerepe lenni az én életemben is, és itt nem csak arra gondolok, amikor a pingpong-forgózás közben az ütő kevesebb volt, mint a játékos. (Kerültem döntőbe könyvvel...). Hamar kezdtem el kívülről megtanulni a „slágereket”, kezdtem játszani klarinéttal dallamokat, ha éppen azt kellett. Egyre személyesebb lett számomra az énekeskönyv, kicsit még irigykedtem is, mikor kántornak tanuló nővérem kapott egy olyan énekeskönyvet, aminek a borítójára a neve is rá lett nyomtatva. Mikor gitározni kezdtem tanulni, akkor a fókuszom az 552. ének utániakra terelődött. Itt már az éppen tanulás alatt lévő akkordok lettek izgalmasak, és ezáltal egy újabb jelentést kapott az énekeskönyv. A fogalom hamar ki is szélesedett, és már nem csak egy kiadványt jelentett, hanem valamit, ami a zenéléshez, énekléshez elengedhetetlen, aminek ott kell lennie a gitár-
tokban is. Az „Új ének” köteteket, bár soha nem hívtam talán énekeskönyvnek – megtartva ezt a fogalmat az „ősapának” – ekkor már többször használtam.

Mondhatom talán, hogy ezek a füzetek képezték a zenei fejlődésem alapját, és mindent meg akartam fejteni bennük, ami zene. Emlékszem, mikor a sydney-i olimpia egyik kajak-kenu döntőjére az időeltolódás miatt egy éjszakán keresztül várva végigénekeltem és gitároztam az összes otthon fellelhető énekeskönyv gitáros énekeit.

Ennek az éjszakának az eredménye – az énekek ismerete – aztán hasznos is lett, mikor az „Új ének”-ből régi lett. Hihetetlen megtiszteltetés ért, amikor felkértek a Zarándokének – projekt-nevén új új ének – szerkesztőbizottságában való részvételre. Ekkor láttam bele, hogy milyen munka és felelősség egy énekeskönyv megszerkesztése. Ma már persze az interneten gyakorlatilag bármilyen kotta és ének fellelhető, de korábban az énekeskönyvek készítőin múlt az, hogy mit fognak énekelni az ország evangélikus templomaiban, és milyen énekek fogják az emberek Isten-kapcsolatát építeni. Manapság egyre több templomban és egyre több felekezet alkalmain fordulok meg, ahol nem biztos, hogy minden éneket ismerek. A legtöbb helyen már inkább kivetítőket használnak, amin csak a szöveg jelenik meg. Én mindig megörülök, mikor meglátom a padokban az énekeskönyvet, mert a kotta segítségével legalább van esélyem olyan énekeket is énekelni, amiket nem ismerek gyerekkorom óta. Ezért is örültem, amikor meghallottam, hogy új evangélikus énekeskönyv készül. És az a tény, hogy ennek tervezésében és előkészítésében részem lehet, talán véglegesen elválaszthatatlanná teszi tőlem az énekeskönyvet. Nagyon remélem, hogy bőven lesz az enyémhez hasonló sokszínű kapcsolat emberek és énekeskönyvek között. Mert szerintem bármennyi A4-es papír és projektor lepi is el a templomokat, továbbra is ez lesz az alapdarab.

Bálint Ádám

AZ ÉNEKESKÖNYV:

társam, dogmatikám és az anyanyelvem

Kántorként az énekeskönyv a munkaeszközöm. Néha úgy érzem, a munkatársam is. Van, hogy beszélget velem, s olyan gondolatokat mond, amelyeket régi ismeretségünk ellenére is újak talállok. Ám legtöbbször megerősít, jól gondolom, amit gondolok, hiszen tőle, belőle tanultam. Memóriám kifejezetten gyöngye, így zavarban vagyok, ha nincs közelemben egy énekeskönyv sem, s biztonságot jelent, ha a legismertebb énekek éneklésekor is nyitva áll előttem a kotta, úgy bizonyosan nem téveszttem el a dallamot.

Szeretem a régebbi példányokat, a még kék borításúakat, talán azért, mert így ismertük meg nyolcvankettőben az „Új énekeskönyvet”. Mennyi frissesség volt benne akkor: kották minden énekhez, rövidített versek, hogy kiferjjen mind egy-egy oldalra, adatok arról, honnan való a dallam és a szöveg.

Gregorián alapú istentiszteleti rend és fura zsoltártónusok, huszadik századi énekek magyar evangélikus szerzőktől és a világegyház kincseiből. „Csak semmi régieskedés!” – így szólhatott a szövegi szerkesztők jelmondata. Joggal írta Schulek Tibor saját példányába a 8. genfi zsoltár átalakított szövege mellé: „Ki meri ezt Szcenci Molnár-versnek mondani?”

Igen, mint minden hosszú kapcsolatban, értékeink mellett gyengeségeink is felszínre kerülnek: a hetvenes években azt hitték, minden jó, ami modern; ma tudjuk, hogy a veretes régi magyar vers többet mond, mint a kilügzött „néhány évig mainak mondható” változata.

Mégis, úgy érzem, a '82-es énekeskönyv példamutató és megbízható munkatárs gyülekezeti életünkben.

Bence Gábor

A lutheránus énekeskönyveknek nagy teher van a vállán. Luther ugyanis a liturgia hivatalos részévé tette a gyülekezeti éneket, így annak mindzeneileg, mind szövegileg beleköthetetlennek kell lennie. Nemcsak dalolunk Jézusról, hanem egyházunk dogmatikája szólal meg énekeinkben. Kerüljük tehát az érzelmekre ható dallamokat, verseket, s igyekszünk a tiszta tanítást megtartani az énekeinkben.

És furcsa paradoxonként mégis úgy kötődik hozzánk egy-egy dallam- vagy versrészlet, hogy az messze túllép az értelem világán, szívünk, Isten-kapcsolatunk, elkötelezettségünk részét képezi, mert evangélikusok vagyunk, s hitünk alapjai énekeinkben érhetőek tetten.

Aki gyerekkorában reggelente arra ébredt, hogy édesanyja korálokat dúdolgat munkája közben, s akinek nem múlhatott el egyetlen ünnep sem, hogy ne énekeljen a család gyülekezeti éneket, és akit zenei tanulmányaiban a korálharmóniák törvénye segített belépni a klasszikus zene birodalmába, az méltán mondhatja: az énekeskönyvi ének az én zenei anyanyelvem. Egyetlen motívumból is felismerem, ha megjelenik egy nagyobb zeneműben; hatféle zenei ötlet születik meg bennem, ha kísérni kell e dallamokat, tisztán látom, sőt érzem szerkezetüket, és meg tudom különböztetni a közöttük lévő stílusrétegeket.

Van benne magyar történeti dallam, német korál, Transcius-ének, van benne finn népi egyháziasság és ébredéskori édes hangzás is, de mindez egyetlen nagy anyaggá gyúródik össze: ők az énekeskönyv egyes tételei, a magyarországi evangélikusság igazi hitvallása.

Útitárs

Énekeskönyvünkkel kapcsolatos személyes vonatkozású élményeim összegzésére, visszatekintésre ösztönzött a felkérés. A kedves Olvasót is arra biztatom, hogy mindenki maga is induljon el hasonló visszaemlékezés útján, melyen a kötet által nyert értékek még inkább megerősödhetnek benne.

Valódi értékekre éhesen, nyitott kamaszként, kántorképző tanfolyamra készülve vettem először kézbe a gyülekezeti énekeskönyvet. A főt Mandák-otthon falai között, a társakkal együtt énekelve a korálokat, átélhettem a közösség megtartó erejét, hogy tagja lehetek egy végtelen, Istent dicsőítő gyülekezetnek.

A nyári tanfolyamokon, majd a konfirmációra felkészítő órákon, később a kántori szolgálatok kapcsán egyre több énekünk zenei és tartalmi mondanivalója bontakozott ki számomra, vált mindennapjaim részévé. Különösen akkor, amikor egy időben a kisméretű énekeskönyvet, mint egy útitársat, rendszeresen magammal hordozva, utazás közben egy-egy korált tudatosan, versszakról verszakra haladva memorizáltam.

Az énekekkel való ismerkedés közben azt tapasztaltam, hogy egyes dallamok olyan természetességgel szólaltak meg, mintha már nagyon régóta ismerném őket. Pl. a „Dicsértessék, Uram, örökké szent neved” kezdetű énekről később tudtam meg, hogy a Transciusból vettük át ezt a dallamot, tehát békéscsabai tót őseim valaha biztosan énekeltek.

Bár engem már nem neveltek valósággyakorló életre, valahol mélyen ez a dallam mégis ott élt bennem, régi ismerősként hangzott számomra. Gyermekem születésekor újabb funkciót nyertek a korálok. Amikor a születése-

ten, az egyik újszülöttemet ringattam, a velem egy szobában lévő anyuka kérte, hogy folytassam az altatónak szánt esti énekek éneklését. Őt és gyermekét is megnyugtatta a halk dúdolás, megerősítették a szép szövegek. Majd később, amikor izgó-mozgó, erős saját akarattal rendelkező legkisebbemet nehéz volt öltöztetni, ehhez mindenféle elterelő trükkökhöz kellett folyamodni, a kis ambitusú gyerekdalok, egyszerű mondókák nem igazán kötötték le a figyelmét. Viszont amikor elkezdtem énekelni neki, hogy „Már kihúnyt a szép nap fénye”, ő mozdulatlanul, élénk figyelemmel hallgatta a hajlításokban gazdag, nagy ívű, csodálatos dallamot. Hát még mikor a család többi tagja több szólamban csatlakozott!

A csákvári gyülekezeti kórusmunka által újabb és újabb korálok kerülnek közel hozzám, nyílnak meg számomra, lelkesítenek. Ez a lelkesedés tovább száll a kórustagokra is: több énekesünk gyakran énekel otthon az épp aktuális műveket, olykor mintegy imádságként tör fel belőlük.

Valóban, mindnyájan megélhetjük, hogy egy-egy élethelyzetben kicsoda erőt ad, amikor mélyről felfakad egy-egy ének.

Az énekeskönyv-megújítás folyamatában részt vállalva még inkább azt tapasztalom, hogy hihetetlen gazdagságot rejtjenek az újonnan elénekelt énekek- akár több évszázada írták, akár napjainkban születtek.

Mindenkit arra bátorítok, hogy ismerkedjen a Próbafüzeteken keresztül ezekkel az új énekekkel! Merjünk nyitni az újra! Istenünk végtelenül gazdag kincsesládából, újabb és újabb értékes gyöngyszemekkel örvendeztet meg bennünket.

Rége is és ma is, Istentől ihletett szövegírók, dallamszerzők dicsőítik a Fenségest, fogalmazzák meg választékosan szívünk gondolatait, hitünk sarkpontjait.

Szebek Ildikó

Több mint diploma: hivatás és közösség az EHE-n

Ismerős az érzés, amikor a napi teendők, a szolgálat megszokott ritmusa mellett motoszkálni kezd bennünk a gondolat: „Hogyan tovább? Hogyan lehetnék jobb, felkészültebb abban, amit csinálok? Hogyan tudnék jobban válaszolni a körülöttem élők egyre bonyolultabb kérdéseire?” Legyünk akár lelkesek, tanárok, diakóniai munkatársak, akár elkötelezett egyháztagok és az egyház kapuján kopogtató érdeklődők, a világ és benne a ránk bízottak kihívásai folyamatosan változnak. A rutin biztonságot ad, a megújulás viszont lendületet.

Találkozunk az egyház tereiben – gyülekezetekben, intézményekben, közösségekben – az ébredő érdeklődéssel, a lelkes helykereséssel, a formálódó elhívással. Talán éppen a családtagjaink sorában is láthatjuk ezt a közeledést... Honnan legyen bátorságunk szólni: fogadd el a hívást! Honnan legyen bátorságunk kimondani: szólj, Uram, mert hallja a szolgád! A tanulás az egyházban manapság már újra közös pont generációk között, emberekért, hitből fakadóan. Ha sokszor úgy is gondolhatjuk, hogy a tanulás elsősorban a fiataloké, a szolgálatban eltöltött évek is egyre újabb kérdéseket vethetnek fel. A lelkész a gyülekezeti adminisztráció és a vasárnapi prédikációk mellett egyre többször találkozik mély lelki válságokkal, amihez frissülő teológiai tudás is jól jön! A hittanár látja, hogy a diákok mentális terheire pedagógiai és lelkigondozói eszközökkel is közelítenie kell. A diakóniai intézményben dolgozó szakember pedig érzi, hogy a pusztá segítségnyújtáson túl rendszerszintű, professzionális szociális munkára és vezetői készségekre is szükség van. Nemcsak kitaró, de teológiában és Bibliában tájékozott gyülekezeti szolgálattevők, munkatársak kerestetnek! Nemcsak „bevált”, hanem szellemben-lélekben motivált szakemberek hozzáadott értékeire várnak a ránk bízottak!

Kedves Szolgálatra Meghívottak!

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem (EHE) valódi szellemi műhely és közösség, olyan egyházi műhely, ahol meghívásunkkal dolgozhatunk, épülhetünk, gazdagodhatunk, ahol a már felvállalt hivatásunk is elmélyülhet, párbeszédbe kerülhet a hasonló helyzetben levők körével.

Kedves Szülők, Nagyszülők, Barátok!

Talán tényleg csak egy-egy őszinte biztató szóra lehet szükség, amikor látjátok Isten munkáját, hívását a körülöttetek élőkben. Elmondani egész egyszerűen a régi, bibliai szavakat: ha ismét szólít, így felelj Neki: „szólj, Uram, mert hallja a szolgád”.

Mit adhat ehhez hozzá az Evangélikus Hittudományi Egyetem? A következő lépés biztonságát. Közös felkészülést az evangélium iránti tiszta vágyból fakadó egyházépítő, embersegítő munkára. Újonnan induló presbiterként, gyülekezeti munkatársként a teológiai ismeret nagyobb mélységét, tudatos értékválasztásait. Együtt tanulók, fejlődni akarók közösségét.

Vagy éppenséggel a kiegészítő tapasztalatával a hátunk mögött a teológiai-spirituális felfrissülést, amit egy mesterképzés vagy akár a doktori iskola mélyebb kutatómunkája adhat. Lehet, hogy tanárként szeretnénk stabilabban, felkészültebben képviselni a hitünket az iskolapadok között – erre kiváló a hitoktatói vagy pedagógiai továbbképzések. Ha pedig a társadalmi „frontvonalban”, az emberek mindennapi nyomorúságai között végezzük a munkánkat, a diakóniai képzések olyan professzionális alapot adnak, amivel a segítő szándék valódi, hatékony és fenntartható segítsévé válhat. Az utóbbi években felértékelődött egy újabb terület, ami egyre többeket vonz: a mentálhigiéné. Világunkban óriási szükség van az értő figyelemre, a szakszerű lelki támogatásra. Az EHE mentálhigiénés közösség- és kapcsolatteremtő mesterképzése egy újonnan átgondolt, hiánypótló lehetőség. Nemcsak egyházi szolgálatban állóknak, hanem pedagógusoknak, orvosoknak, vagy akár a vállalati szférából és más vezetői szolgálatból érkezőknek is új perspektívát nyithat, hogy miként legyenek jelen mások életében segítőként, a hit és a pszichológiai tudás egyensúlyával, erős szociológiai háttérrel.

Az érettségi előtt állóknak – azaz a „hova tovább?” izgalomával, kérdésével küzdőknek – az egyetemi tanulás talán még mindig kézenfekvő Magyarországon. Az EHE egyik legnagyobb vonzereje a családi légkör. Itt az oktatók és a hallgatók ismerik egymást, a kiscsoportos órák valódi párbeszédet tesznek lehetővé. Ez a fajta személyesség garancia arra is, hogy a tanulás egyszerre az ismeretanyag felhalmozása és valódi személyiségformálódás, közösségi élmény és lelki építkezés is.

Milyen utakra várunk érdeklődő útítársakat az EHE-n?

- Teológus-lelkész (Osztatlan): Ha érzed a hívást, hogy embereket vezess és pásztorolj, mellettük állj örömben és bánatban, és a hit és istenismeret mélységeit kutasd.
- Hittanár-nevelő tanár (Osztatlan, ELTE-vel): Két diplomát adó biztonság a jövőre. Tanítsd a jövő generációját hitre és egy – általad választott – közismereti tárgyra!
- Katekéta-lelkipásztori munkatárs (BA): Légy a gyülekezet motorja, felkészült presbitere, szervezz közösséget, segítsd a lelkész munkáját és állj a rászorulóknak mellé a diakóniában.
- Kántor (BA): A te hivatásod a zene? Vezesd a gyülekezetet énekkel és orgonajátékkal, vidd tovább az egyházzene kincseit.
- Mentálhigiéné (MA): a segítő szolgálatban állók önismereti és szakmai felkészítésért.

Képzéseinkről bővebben az alábbi oldalon olvashatnak:

<https://uni.lutheran.hu/kepzesek/>

Szeretettel várjuk a kérdéseket és a jelentkezéseket az EHE-n!

Az egyetem közössége nevében: Korányi András rektor

Isten mindig megmutatta, hol a helyem

A Súron élő Nagy-Rumy Mariann tizenöt évesen kezdett hárfázni a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában. A hangszeres képzés mellett ének-zene tanár, karvezetés szakon végzett a budapesti Zeneakadémián. Hárfás tanulmányait Glasgow-ban folytatta, hárfaművész diplomát kapott. Ma zongorát tanít a sári gyerekeknek, a gyülekezetben pedig a dicsőítő csapattal szolgál a családi istentiszteleteken lelkész férje, Nagy Gábor mellett, vele együtt.

Nagy-Rumy Mariann zenekedvelő családban született Székesfehérváron. Bátyja tehetséges zenész, jelenleg a Magyar Állami Operaház klarinétosa. Mariann ének-zenei tagozatos általános iskolába járt Székesfehérváron,

majd a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába felvételizett. Szeretett éneklni, ének-zene tanár, karvezetés szakon 2009-ben diplomázott a budapesti Zeneakadémián. Hárfázni tizenöt évesen kezdett, a családi legendárium szerint keresztapja mondta, hogy illene hozzá a hárfa.

A kóruséneklés és a karvezetői diploma után adódott számára egy lehetőség: Skóciában, a Royal Conservatoire of Scotlandon folytatta hárfás tanulmányait. A négyéves skóciai képzés alatt lehetősége nyílt kipróbálnia magát különböző zenekarokban, többek között a Skót Nemzeti Zenekarban. 2011-ben az

angliai Lichfield Fesztiválon adott szólókoncertet. 2013-ban hárfaművészként végzett.

Az utolsó skóciai éve alatt már Glasgow-ban, a Cornhill Scotland protestáns bibliaiskolában tanult vőlegénye, Nagy Gábor sári evangélikus lelkész is, aki 2010-ben végzett az Evangélikus Hittudományi Egyetemen. Mariann-nal a skóciai tanulmányok befejezése után, 2013 nyarán házasodtak össze Székesfehérváron.

– 2010-ben Biatorbágyon tértem meg, ott szólított meg az Úr. Templomba járó ember voltam előtte, személyessé azonban akkor vált a hitem. Akkor lett fontos, hogy továbbadjam azt a szeretetet, amit Istentől kaptam. Olyan sok mindent adott nekem, biztos voltam benne, hogy azt is elrendezi majd, esküvő után hol lesz helyem, állásom. Nagy-Rumy Mariann-nak a móri zeneiskolában ajánlottak szolféztanári állást. Színes, változatos munka volt, két évig dolgozott ott, aztán megszülettek a gyerekek: Léna, Ábel és Botond. Ezt követően 2023 januárjától állt ismét munkába: a győri Hangfestő Alapfokú Művészeti Iskola alkalmazásában kezdett zongorát tanítani helyben és a közeli Kisbén. A növendékek száma fokozatosan nőtt, ma huszonketten tanulnak nála zongorát.

Szereti a munkáját, ami az oktatás mellett a gyülekezeti missziót is segíti, hiszen így még több szállal tudnak férjével kapcsolódni a helyi családokhoz. Ezen a téren szépen összefonódik ketjük hivatása. Külön öröm, hogy több

zenét tanuló gyermeket sikerült bevonni a zenei szolgálatokba az istentiszteleteken és a nyári táborban.

A kórust 2022-ben álmodták meg, amikor a gyülekezetet felkérték egy húsvét hétfői rádiós istentiszteletre. Azt gondolták, milyen szép lenne, ha a zenei szolgálat mellett kórossal is szereplnének az ünnepi alkalmon. Az ötlet kedvező visszhangra talált, mindenki szívesen ment énekelni, és sokan később is maradtak. A csapat nagyjából tíz főt számlál, kiegészülve a hangszeres gyerekekkel, akik a zeneiskolában tanulják a hangszer: gitárt, furulyát, hegedűt, zongorát.

– Nem nevezném magunkat klasszikus egyházi kórusnak, inkább dicsőítő csapatnak, akik modern keresztyén énekekkel szolgálnak a gyülekezetben. Alkalmanként jövünk össze, kéthavonta a családi istentiszteletre, előtte többször próbálunk. Elsősorban a gyülekezeti éneklés vezetése a célunk.

Nagy-Rumy Mariann a gyülekezeti életben is részt vesz. Baba-mama kórt vezetett, míg kismamaként otthon volt, most a kórust irányítja. Ezen kívül többször végez kántori szolgálatot is.

Hárfásként időnként hívják a székesfehérvári Alba Regia Szimfonikus Zenekarba.

A sok elfoglaltsága mellett törekszik rá, hogy megteremtse azt a nyugalmat maga körül, mely szükséges a hitbeli növekedéséhez és zenei munkájához.

– Igyekszem minden napomat az Úrral kezdeni. Isten mindig megmutatta nekem, hol a helyem, mi a feladatom; keresem a megerősítést, a választ. Kedvenc igém Pál apostol korinthusiakhoz írt leveléből: „Elég neked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által ér célhoz.” (2Kor 12,9) Naponta szembesülök a hiányosságaimmal, de tudom, hogy Isten betölti, kiegészíti a töredékességemet. Az ő kegyelme mindenre elég.

Balla Emőke

„...komolyan vettem a dolgomat...”

LUTHER önmagáról

Úgy tűnik, Luther alakját állandóan rágalmak kísérik. Nem tagadják nagyságát és tehetségét, de annyit emlegetik különböző okokból elmarasztalással, hogy egy élet sem elég az ő igazát védelmezni, vagy legalább némi megértést kérni a róla szólóktól. Pedig kevés ember élt a világon, aki annyi nyomot hagyott írásaiban vívódásairól, megbánásairól, mint ő. Csak olvasni kellene műveit, s ehhez magyarra fordítani latin és német szövegeit. Ezek java persze nem saját magáról szól, hanem az Isten ígéről, mert azt tartotta mindenképp fontosnak. Számunkra mégis lényeges, hogy egyéni, erkölcsi tulajdonságait, sorsát és élete történéseit is ismerjük, mivel alakja összeforrott a reformáció történetével, a mi örökségünkkel.

Ha kinyitunk egy középiskolai történelemkönyvet, akkor Luthert korabeli gúnyrajzon is megcsodálhatjuk, s elgondolkodhatunk, hogy vajon miért nem látjuk ugyanígy mondjuk Kálvint vagy valamelyik pápát, esetleg egy vallásalapítót. Átvitt értelemben gúnyrajznak vagy torzképnek tarthatjuk némi filmes vagy rajzfilmes életrajzát is, amely művészi produkciónak talán kitűnő, de ha a történelmi Lutherre vagyunk kíváncsiak, akkor ne tekintsük forrásnak, inkább az érdeklődés felkeltésének.

Hallgassuk meg inkább, hogy meséli el élete legfontosabb történéseit maga a reformátor, akinek stílusa, kifejezőkészsége sem átlagos! Virág Jenő tette ezt számunkra lehetővé, aki Luther leveleiből és tanítványai feljegyzéseiből válogatott részleteket állított kronológiai sorrendbe, s készített ezzel egy magyar nyelvű „önéletrajzot”.

A tér, az idő és a kor ismerete szükséges egy életrajzhoz, ezért a szerző-szerkesztő minden egyes fejezetet, életszakaszt bevezetővel lát el, s csak utána közli Luther ide tartozó vallomásait. Célja a belső fejlődés megfigyelése, megrajzolása. Korunk embere a képek világában él, abból alakít ki sokszor nagyon felületes véleményt, ítéletet,

hiszen a láthatót érteni is, félreérteni is lehet. Filmekből nem lehet megérteni azokat az összetett érzelmeket, amelyek Luthert származásához, szüleikhez fűzik, sem a gyermekkori szegénység, a szerzetesi vívódás nehézségeit, és a problémák megoldása okozta örömeiket, sem a nagyon mélyen bevésődő emlékeket. A hálás lelkületet. Bármilyen látványosak is a filmek a külső

környezet megjelenítésében, félreérthető és egyoldalú képet mutatnak a 15-16. század fordulójáról, ha nem magyarázzák meg, hogy a latin nyelv jelentősége egyáltalán nem csökken az anyanyelvű bibliafordítás után

sem, vagy hogy a késői skolasztika és az ókori filozófia Luther számára nemcsak meghaladandó hagyomány volt, hanem szellemi fejlődése eszköze is. Érdekes olvasni, hogy Márton barát 1510-ben milyen pozitívumokat is lát itáliai zarándokútján. Hogyan született a reformáció? Nem kalapácsütésekkel. „Teológiámat nem egy csapásra tanultam meg – írja Luther –, hanem lassankint mind mélyebbre és mélyebbre kellett hatolnom.” Részletesen olvashatjuk megvilágosodását a Római levél és más ígék hatására. Egyházkritikája, amelynek első lépése volt a 95 tétel, nagy vívó-

dások közepette formálódott. „Én is Saulus voltam, mint eddig már mások is oly sokan. Én azonban nem voltam olyan hideg és fagyos a pápaság védelmében, mint Eck és a hozzá hasonló, akikről azt látom, hogy inkább a saját gyomruk érdekében védelmezik a pápát, mintsem hogy komolyan foglalkoznának az üggyel. Sőt még ma is úgy látom, hogy kinevetik a pápát. Én azonban komolyan vettem a dolgomat, rettegve féltem az ítéletnaptól, és bensőm legmélyéből vágyódtam az üdvösség után. Eleinte a pápának igen alázatosan engedtem sok és fontos ügyben. Ezeket az engedményeket mind ma, mind a jövőben a legsúlyosabb káromlásnak és átoknak ítélem. Tévedésemet – avagy mint ellenségeim gonoszul állítják: ellentmondásomat – az időnek és tapasztalatlanságomnak a rovására írad.(...) Én ugyanis egészen véletlenül, akaratom és szándékom ellenére kerültem ebbe a perpatvarba.(...) azok közül való vagyok, akik (...) írás és tanítás közben haladtak előre...”

Vádolják őt az egyház tekintélyére és egységére mért csapással; őrá vezetik vissza egyesek – még protestánsok is – a mára kiteljesedő szekularizációt, mert egyéni motívumait és történelmi helyzetét nem ismerik. Doktor Luthert és általában a teológiát száműzik a tudományok köréből – így aztán hatását sem érdemes kutatni –, pedig fel kéne fogni: ő nem felekezeti, hanem egyetemes érték. A reneszánsz korában épp nem a humanista (tehát emberközpontú) világfelfogás felülkerekedését segítette, mint sok katolikusnak maradó kollégája, hanem a teológia szolgálatába állította a humanista vívmányt, a filológiát (forráskritikát). A züllésnek indult és pénztől megrontott korabeli egyház és társadalom sokat köszönhet neki.

(Virág Jenő: Dr. Luther Márton önmagáról. Nyolcadik kiadás. Ordass Lajos Alapítvány, Budapest, 2017)

Goór Judit

Kedves Olvasóim!

Áldott ünnepeket és hétköznapiakat kívánok Nektek szeretettel
Mary Ann Bird: A szeretet nagymestere című történetével!

Úgy nőttem fel, hogy tudtam, más vagyok, mint a többiek, és ezt gyűlöltem. Nyúlászajjal születtem, és amikor iskolába mentem, az osztálytársaim – akik állandóan gúnyoltak – nem hagytak bennem kétséget afelől, milyennek látnak mások; egy felhasított ajkú kislány, görbe orral, egyenetlen fog-sorral, mélyről jövő, némileg artikulátlan beszéddel. Még egy léggömböt sem tudtam felfújni anélkül, hogy be ne fognám az orromat, és ha lehajoltam a kút fölé, hogy igyak, a víz az orromon csorgott kifelé. Ha az osztálytársaim megkérdezték, „Mi történt a száddal?”, azt mondtam nekik, hogy kisbabakoromban elvágta egy törött üveg. Valahogy elfogadhatóbbnak tűnt balesetre hivatkozni, mint bevallani, hogy másnak születtem. Hétéves koromra szilárd meggyőződésemmé vált, hogy a családomon kívül soha sen-

ki nem lesz képes szeretni, vagy akár csak kedvelni. Második osztályban Mrs. Leonard lett az osztályfőnököm. Azóta sem tudom, mi volt a keresztnéve – csak Mrs. Leonardnak ismertem. Töltött galamb típusú, csinos asszony volt, mindig jó illatú, párnás karokkal, csillogó barna hajjal és meleg, sötét szemekkel, melyek még azon ritka alkalmakkor is mosolyogtak, amikor a szája nem. Mindenki szerette. Egyszer azonban történt valami, és attól fogva én a többieknél is sokkal jobban. Elérkezett a rendes évi „hallásvizsgálat” ideje az iskolában. Az egyik fülemre alig hallottam, de ezt gondosan titkoltam, nehogy kiderüljön, hogy még ebben is különbözöm másoktól. Ezért aztán csaltam. Megtanultam, hogy a csoportos teszteléseken akkor tegyem fel a kezem, amikor a többiek. A „suttogóteszten” azonban más módszert kellett bevetnem. A feladat az volt, hogy a gyerekek egyenként a falhoz mentek, oldalra fordultak és befogták az egyik fülüket. A tanárnő a tanári asztalról suttogva mondott nekik valamit, amit meg kellett ismételniük. Aztán a másik füllel is végigjátszották ugyanezt. Már az óvodában figyeltem rá, hogy senki nem ellenőrzi, mennyire erősen fogja be a vizsgálati személy a távolabbi fülét, ezért színleltem. Mint általában, most is utolsóként kerültem sorra, de a vizsgálat alatt végig azon gondolkodtam, vajon mit fog súgni nekem Mrs. Leonard. Az előző évből emlékeztem rá, hogy a tanárnő olyasmiket mondott, mint „Kék az ég” vagy, „Van új cipőd?” Én következtem. A rossz fületem fordítottam felé. A másikat először erősen befogtam az ujjammal, azután finomítottam a szorításon, hogy halljak. Vártam, és egyszerre csak meghallottam azt az öt szót, amelyet bizonyára Isten adott Mrs. Leonard szájába, és amely mindörökre megváltoztatta az életemet. Mrs. Leonard, ez a csinos, jó illatú tanárnő, akit szerettem, lágyan azt suttogta: „Bárcsak az én kislányom lennél!”

„... A testvérszeretethben legyetek egymás iránt gyengédek, a tiszteletadásban egymást megelőzők. ...”
(Pál levele a rómaiakhoz 12,10)

Az Úr áldjon Benneteket!

Váraljainé Melis Orsolya (Orsi néni)

Dunántúli Harangszó

A Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület
lapja

Megjelenik negyedévenként

Felelős kiadó: Szemerei János püspök

Megbízott felelős szerkesztő és terjesztés:

Koczor György

Email: gyorgy.koczor@lutheran.hu

Telefon: +36 20/824-3444

Korrektor: Benkóné Jancsó Hanna

A szerkesztőség címe:

8932 Zalaistvánd, Arany János tér 2-4.

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Megrendelhető: E-mail: gyorgy.koczor@lutheran.hu

Postacím: 8932 Zalaistvánd, Arany János tér 2-4.

Az újság kiadását adománnyal kérjük támogatni, melyet az alábbi számlára lehet befizetni:

Számlakezelő:

Zalaistvándi Evangélikus Egyházközség

Számlaszám:

UniCredit Bank 10918001-00000028-48030025

Külföldről:

IBAN: HU20 1091 8001 0000 0028 4803 0025

Készült az Asperján Nyomdában

Tördelés: Sámel Zoltán

A cikkek tartalmáért a szerző vállal felelősséget!

ISSN 1416-9770

Hátlapon a meszeni templom nagy harangja látható.

Dunántúli
Harangszó